

Handläggare
Jessica Persson
Telefon: 08 508 04 153

Till
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd
2017-02-02

Ökad insyn i välfärden (SOU 2016:62)

Svar på remiss från Kommunstyrelsen dnr 001804/2016

Förvaltningens förslag till beslut

Stadsdelsförvaltningen överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande till inspektion för vård och omsorg (IVO)

Ulla Thorslund
Stadsdelsdirektör

Ingrid Friberg
Avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bland annat Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd med anledning av remiss om förslag om hur offentlighetsprincipen kan införas i offentlig finansierad privat utförd vård och omsorg samt utbildning inom vissa skol- och utbildningsformer.

Förslaget innebär att tre nya paragrafer införs i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL och att offentlighetsprincipen införs i offentlig finansierad, privat utförd välfärd. Det innebär att enskilda juridiska personer jämställs med myndigheter vid tillämpning av hantering av allmänna handlingar, sekretessbestämmelser, arkivlag och meddelarskydd. Förslaget medför ökad administrationskostnad för privata aktörer som driver offentlig finansierad välfärdsverksamhet, men införandet bedöms inte medföra någon märkbar skillnad för brukare i fråga om skydd för deras integritet.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslag om införande av offentlighetsprincipen hos privata aktörer inom vård och omsorg, men med en viss tveksamhet då det redan finns bestämmelser som reglerar offentlighetsprincipen hos verksamheter som överlåtit hos privata aktörer, samt att förslaget kan bli svårhanterlig i praktiken.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 3 september 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att utarbeta ett förslag om hur offentlighetsprincipen kan införas i privat utförd, offentlig finansierad vård och omsorg, fristående förskolor och fritidshem och vuxenutbildning samt annan pedagogisk verksamhet. Utredningens utgångspunkt är att hitta former för ett genomförande som inte innebär onödig ökad administration för utförarna inom vård, skola och omsorg. En annan utgångspunkt är att brukarnas, patienternas och elevernas integritet skyddas.

Enligt direktiven ska utredaren föreslå hur en reglering för privata utförare inom offentlig finansierad vård och omsorg kan utformas för att offentlighetsprincipen ska kunna tillämpas, samt överväga om det finns behov av ändring i sekretessregleringen, och i sådant fall hur en sådan ändring bör se ut, och i vilken utsträckning kommunallagen (1991:900) och skollagens bestämmelser som rör insyn hos privata utförare kommer att fylla funktion om offentlighetsprincipen införs.

Ärendet

Offentlighetsprincipen har flera olika beståndsdelar. Utredningen har sin utgångspunkt i Tryckfrihetsförordningen (TF), som innehåller principen om allmänna handlingars offentlighet och meddelarsskyddet. Med offentlighetsprincip avses det i betänkandet handlingsoffentlighet.

Kommuner och landsting kan organisera sina verksamheter på olika sätt. Det kan utföras på egen regi eller i hel- eller delägda företag. Utförandet kan även överlåtas till enskilda fysiska eller juridiska personer. I de fall där verksamheten överlåts till en privat aktör har kommuner och landsting kvar sitt huvudmannaskap och därigenom ett övergripande ansvar samt uppföljningsansvar. Att lämna över verksamheten till privata aktörer medföljer rättsliga skillnader. Skillnader avser bland annat möjlighet till överklagande, serviceskyldighet enligt förvaltningslagen (FL), tillsyn av Riksdagens ombudsman (JO) och tillämpning av offentlighetsprincipen. En av de viktigaste skillnaderna mellan verksamheter som utförs i offentlig regi eller privat regi är det allmännas rätt till insyn i verksamheten. En annan skillnad är att kommuner och landsting följer bestämmelsen om självkostnadsprincip medan privata aktörer till stor del driver sin verksamhet i vinstsyfte.

Argument för offentlighetsprincipens införande

Argument för införandet av offentlighetsprincip är ökad insyn i offentlig finansierad verksamhet oavsett verksamhetsform.

Allmänheten har enligt offentlighetsprincipen rätt att få ta del av allmänna handlingar oberoende syfte. Offentlighetsprincipen fyller därför en viktig funktion i det demokratiska samhället genom att allmänheten har rätt till insyn och därigenom rätt till att granska det offentlig finansierade verksamheten. Ett annat argument är att det medför till en ökad tillgång till information om verksamheten, vilket möjliggör en öppen debatt om hur våra gemensamma tillgångar används.

Utredningen lyfter fram att kommuner och landsting har enligt 3 kap. 19 a § kommunallagen (KL) skyldighet att följa upp och kontrollera hur allmänna medel används hos verksamhet som överlåts till privata aktörer. De handlingar som uppkommer vid granskningen och vilka bevaras hos myndigheten omfattas av offentlighetsprincipen och är därmed under allmänheten rätt till insyn. Syftet med införandet betonas dock ha en vidare mening än att granska myndighetsutövning i en verksamhet. Ett annat skäl för införandet är att kommunala och landstingskommunala verksamhet i större utsträckning organiserar sina verksamheter i former där offentlighetsprincipen inte är tillämpningsbart. Utvecklingen talar därför för att det är av vikt att förbättra allmänhetens rätt till insyn.

Argument mot offentlighetsprincipens införande

Argument mot införande av offentlighetsprincipen är bland annat att de aktuella verksamhetsområdena präglas av sekretess för uppgifter om enskilda människors personliga förhållande. Sekretessen som finns på individnivå kan därför utgöra ett hinder mot ökad insyn. Effekten av införandet skulle då medföra ökad kostnad för privata aktörer och som i praktiken inte skulle genererar någon större insyn. Ett annat argument som talar emot införandet är att privata aktörer redan arbetar för öppenhet och transparens, exempelvis kvalitetsredovisning och årsredovisning. Det finns offentliga uppgifter om privata aktörer som hos bl.a. tillstånds- och tillsynsmyndigheter.

Ytterligare argument är att kommuner och landsting genom att överlåta en verksamhet till privat aktör har rätt till insyn enligt 3 kap 19 a § KL och skyldighet att utföra kontroller. Kommuner och landsting har genom att överlåta en verksamhet genom avtal skyldighet att tillförsäkra sig information som gör det möjligt att ge allmänheten insyn i verksamheten. Införandet av offentlighetsprincipen framställs vara ett nytt och komplext regelsystem som kräver administrativ kapacitet och därigenom ökad

administrativ kostnad som inte anses stå i proportion till allmänhetens nytta av insynsrätten.

Enligt utredningens övervägande och förslag är slutsatsen att fördelarna med att införa offentlighetsprincipen hos privata aktörer som driver offentlig finansierad verksamhet inom hälso- och sjukvård, omsorg och skola överväger nackdelarna.

Synpunkter från berörda partner

Socialstyrelsen ställer sig tveksam till förslaget och anför att allmänhetens insynrätt redan tillgodose genom 3 kap 19 a § KL. Istället för införandet av offentlighetsprincip hos privata aktörer förordar Socialstyrelsen skärpning av vissa regler på vissa områden inom vård- och omsorg.

Sveriges kommuner och Landsting (SKL) ställer sig positivt till förslaget och anser att lika villkor bör gälla för alla huvudmän som driver skolverksamhet. SKL betonar att det är av vikt att offentlighetsprincipen införs hos privata aktörer och särskilt inom fristående förskolor och fritidshem där kommunen endast har tillsynsansvar och har inte någon möjlighet att använda sig av 3 kap 19 a § KL.

Organisationer som företräder privata aktörers intressen ställer sig i huvudsak positiv för öppenhet men negativ till förslaget. De ifrågasätter syftet med införandet och menar att om syftet är att stärka kontrollen av användning av allmänna medel föreslås istället att uppföljning ska förbättras. Om syftet är att öka insyn i verksamheten föreslås istället att vissa uppgifter kan göras offentligt. Förslaget skulle innebära ökad administrativ börda och ökade kostnader, vilket kan slå hårt på vissa privata aktörer och det finns en oror att införandet kan medföra att småskaliga verksamheter läggs ned.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelning för beställare äldreomsorg, funktionsnedsättning och socialpsykiatri i samarbete med individ- och familjeomsorg.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig huvudsakligen öppen till insyn i välfärden och positiv till förslag om införande av offentlighetsprincipen hos privata aktörer inom vård och omsorg, men med en tveksamhet då det redan finns bestämmelser som reglerar offentlighetsprincipen hos verksamheter som överlåtits hos privata aktörer. Förslaget har en vidare mening som förvaltningen ställer sig positiv om att

allmänheten får ökad insyn i välfärdsverksamhet oberoende av syfte om begäran av allmän handling. Förslaget innebär ökad administrationskostnad för privata aktörer inom vård och omsorg, men införandet bedöms inte medföra någon märkbar skillnad för brukare i fråga om skydd för deras integritet och möjligheten till insyn och väger tyngre än de eventuella ökade kostnader.

Bilagor

1. Remiss av Ökad insyn i välfärden (SOU 2016:62)